

Життя і творчість просвітника Василя Каразіна (1773-1842 рр.)

Майстрок Ольга Миколаївна

Викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології, аспірант
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Нагальною потребою сучасного українського суспільства є огляд питань, пов'язаних із зверненням до конкретної персоналії. Глибока зацікавленість цією проблемою виникає у зв'язку із тим, що далеко не всі аспекти творчої спадщини видатних педагогів-просвітників XIX-XX ст. висвітлені. Відтак, особливого значення для історико-педагогічної науки набувають педагогічно-просвітницькі ідеї Василя Назаровича Каразіна (1773-1842 рр.), його багатогранної особистості, що знайшли своє відображення у дослідженнях Н. М. Березюк, Ю. Є. Грачової, Н. О. Ніколаєнко, Л. В. Пироженко та ін.

Метою нашої розвідки є встановлення окремих біографічних відомостей життя та діяльності В.Н. Каразіна.

Василь Каразін - громадський діяч, просвітник і винахідник, що був однією із найосвіченіших особистостей свого часу. Він був ініціатором створення першого у світі Міністерства народного просвітництва (1802 р.), Харківського університету (1804 р.), організатором наукового Філотехнічного товариства (1811 р.), і насамкінець, людина, діями і вчинками якого пишаються його нащадки.

Народився Василь Назарович Каразін 30 січня 1773 р. у маєтку Кручик Богодухівського повіту Слобідсько-Української губернії. Дитинство В. Н. Каразін провів у селі Кручик, де проходило його виховання.

У 1783 р. Василь Каразін навчався і виховувався у приватних пансіонах Христіана Івановича Філдінга у Кременчуці, а пізніше в Івана Петровича Шульца у Харкові. Цього ж року він вирішив залишити навчання і піти на військову службу у Кірасирський орденський полк. Пізніше, 23-го січня 1791 р., В. Н. Каразін вирушив у Петербург і вступив на військову службу у

Лейб-Гвардійський Семеновський полк сержантом [1, с. 15]. Разом із тим, Василь Каразін регулярно відвідував Горний корпус - найкращий, на той час, вищий навчальний заклад Росії.

У 1796 р. за царювання Павла I, В. Каразін прийняв рішення про переїзд до Гамбургу, проте цього не відбулося. Ув'язнений за свавільне ставлення до наказів царя, просвітником було написано листа Павлу I. Цар настільки був вражений сміливими словами В. Н. Каразіна, що зглянувся й запропонував роботу у канцелярії державного казначейства.

Із 1800 р. В. Н. Каразін наполегливо працював у напрямках історії медицини та фінансів Росії. Крім того, він увійшов до літературного гуртка «Попівської академії», заснованого сумським поміщиком О. О. Паліциним, де серед членів гуртка знайшов друзів і однодумців.

У 1801 р. уряд очолив імператор Олександр I. Нова епоха поклала початок стрімкому розвитку Росії та заклала міцний фундамент для серйозної освіти. Унаслідок цих подій, В. Н. Каразіним було подано листа царю із запропонованою розгорнутою програмою розвитку країни. Найважливішим у листі було питання щодо реформування країни у сфері просвітництва. З цього приводу, звертаючись до царя, він писав: «Одним із головних питань буде просвітництво твого століття, внаслідок чого за допомогою твоїх зусиль буде створений фундаментальний заклад із відповідним керівництвом» [2, с. 75].

У 1802 р. В. Н. Каразін був запрошений Олександром I на посади правителя справ Особливого комітету з розгляду статутів учбових закладів, Комісії училищ і Головного правління училищ при Міністерстві народного просвітництва, створеного за його ініціативою. Крім того ним було упорядковано «Накреслення статутів суспільного виховання» та укладено загальноімперські «Попередні правила народного просвітництва». До того ж, зусиллям В. Н. Каразіна почав виходити спеціальний друкований орган Міністерства народного просвітництва - «Щомісячник творів про успіхи народного просвітництва».

Із 1804 р. до кінця життя він проживати майже виключно у селищі Кручик,

де займався науково-дослідницької, педагогічною діяльністю та справами по улаштуванню університету у Харкові. Завдяки плідній праці просвітника та його однодумців у справі просвітництва, 17 серпня 1805 р. університет було відкрито. Разом із цим, у селищі ним було засновано школу для селян та наукове Філотехнічне товариство.

До низки його заслуг входять багаточисельні праці із історії, освіти, політики, природознавства, хімії, тощо. Крім того, він був членом семи наукових товариств Російської імперії. Проте, згодом, його гідні поваги вчинки не справляли позитивного враження на високопоставлених осіб країни, що значно погіршило стан здоров'я Василя Назаровича. Таким чином 4 листопада 1842 р. просвітник помер у Миколаєві, де і був похований. Унаслідок подій, що відбувалися в країні, смерть В. Н. Каразіна залишилася явищем, особливо не поміченим ні в наукових колах, ні в колах широкої громадськості.

Відтак, дослідження світоглядних позицій Василя Каразіна дає змогу використати його творчий доробок у процесі розбудови сучасної системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тихий, Н. В. Н. Каразин : его жизнь и общественная деятельность / Н. Тихий. - К. , 1905. - 302 с.
2. Каразин, Ф. В. Первое писание В. Н. Каразина к императору Александру I-му (22 марта 1801 года) / Ф. В. Каразин // Русская старина - № 4 - 1871 - С. 68-80.